Românii din nordul Bulgariei – considerente istorice, sociologice şi etnografice*

Emil ŢÎRCOMNICU

Key-words: *ethnic minority, ethnic assimilation, Timok Valley, Romanians in Bulgaria, ethnographic research, Romanian Ethnographic Atlas*

1. Cadru general

Cercetarea etnografică, care porneşte de la documentul cules şi coboară în trecut pentru a găsi raţiuni şi analogii în vederea explicării fenomenului, trebuie să se folosească, în primul rând, de analiza istorică. Fără documentul istoric, atestarea unui fenomen într-un anumit moment, nu se poate explica apariţia într-un anumit spaţiu a unei populaţii, respectiv a unor tradiţii sau obiceiuri. Cine priveşte astăzi o hartă etnică pentru zona Balcanică, realizată pe baza datelor actuale statistice, va rămâne uimit, ca şi călătorii şi cercetătorii străini din secolul al XIX-lea, să descopere, în deplasările de teren, o altă realitate. Prezentăm, în acest articol cazul românilor din imediata vecinătate, din nordul Bulgariei.

2. Dunărea nu este o frontieră geopolitică

Românii au locuit, dintotdeauna, pe cele două maluri ale Dunării. Dunărea nu a fost o frontieră etnică, oamenii putând trece mai uşor peste fluviu decât să meargă de-a lungul lui. Dunărea reprezintă o axă pentru spaţiul de etnogeneză românească.

Culturile neolitică Vinca arată faptul că a existat o circulaţie a bunurilor materiale peste Dunăre. Spaţiul tracic, de asemenea avea ca axă Dunărea. Romanii, în expansiunea lor, nu s-au oprit la Dunăre, romanizarea populaţiei realizându-se şi la nordul Dunării. Existând un peisaj geografic asemănător la nord şi la sud de Dunăre, era normal ca spaţiul respectiv să fie locuit de aceeaşi populaţie.

Atât bulgarii, cât şi românii, au stăpânit atât la la sud şi la nord de Dunăre, nemaivorbind de puternicele legături ale primilor Basarabi cu ţarii sârbi şi bulgari.

De asemenea, Imperiul otoman nu s-a oprit la Dunăre, întinzându-şi stăpânirea şi dincolo de ea.

> Turcii iau în stăpânirea raiaua Giurgiului, încă din timpul lui Mircea, cuceresc Chilia şi Cetatea Albă, pe vremea lui Ştefan cel Mare, cuprind Tighina şi Basarabia de Sud, pe vremea lui Rareş (1538). Stăpânesc efectiv Basarabia de Sud, aproape 300 de

* Articolul de faţă a fost redactat în cadrul proiectului PNII–IDEI 868/2008 (CNCSIS–UEFISCSU).

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

> ani. Tot turcii iau în stăpânire efectivă Ungaria de pe ambele maluri ale Dunării, dimpreună cu Banatul, la anul 1526. Pierd Ungaria, prin pacea de la Carlovitz, 1699, dar păstrează Banatul încă 20 de ani, până la 1718 (în total 192 de ani), iar partea din preajma Orşovei, până la 1791 (Noe 1939: 103).

Dar şi astăzi Dunărea străbate state şi prea puțin separă, cea mai lungă graniță fiind cea dintre Bulgaria şi România, de la Timoc la Silistra, de unde intră pe teritoriul României în drumul său spre vărsare în Marea Neagră.

3. Scurtă privire istorică asupra situației românilor din Bulgaria

Contele A.F. Marsiglli, care a călătorit la 1696 pe Dunăre până la Rusciuc (azi Ruse), scria, în *Danubius pannonico-mysicus*, următoarele:

> Românii locuiesc ambele maluri ale Dunării, începând de unde ea intră între colinele muntelui Haemus şi Carpați (Vâlsan 1913: 59).

Dimitrie Cantemir pomenea pe românii de peste Dunăre, iar D. Philippide, în *Geografia României* (1815), enumera, alături de aromânii din Balcani, pe

> Românii ce sunt împrăştiați dincolo de Dunăre, în Bulgaria, Serbia, în Macedonia... ca insule între Bulgari, Sârbi şi Greci, cu care s-au amestecat şi se numesc pe sine până azi Români în limba lor românească (Constantinescu 1941: 22).

De asemenea, G. Căliman, om politic care a făcut o călătorie în anul 1864 până la Belgrad, scria:

> Lucru demn de însemnat că majoritatea din satele de lângă Dunăre şi înăuntrul Continentului (Peninsulei), sunt de Români... De la Belgrad până la Negotin în Serbia şi apoi în Turcia (=Vidin), toate satele sunt de puri Români până la Vidin, de unde încep oardele tătare (Constantinescu 1941: 23).

Revoluționarul Nicolae Bălcescu, în *Scrisori către Ion Ghica*, relata faptul că străbătând nordul Bulgariei în timpul pribegiei din anul 1849, a întâlnit numai sate româneşti:

> În Bulgaria m-a mirat încă foarte mult neîntâlnind din Balcani şi până la Dunăre nici un sat bulgăresc şi numai sate româneşti. Unde sunt Bulgarii? În Bulgaria se află puțini (Români) prin oraşe şi apoi între Vidin şi Niş şi dincolo de Balcan, Românii se întind în toată Bulgaria proprie şi pe tot malul drept al Dunării până la Belgrad. În partea serbică, pe Dunăre, cum mi s-a spus, sunt mai mult de 40000 de familii române (Constantinescu 1941: 23).

Cu toate acestea, cecetătorii români, ca şi fruntaşii politici din România, au întârziat să-şi aplece atenția asupra populației româneşti din imediata apropiere a granței de sud. Un sprijin important a fost acordat aromânilor, existând, până la 1900, peste 100 de şcoli şi zeci de biserici finanțate de statul român în Balcani. Chiar micul grup etno-lingvistic al istroromânilor a intrat în atenția cercetării odată cu călătoria lui Ioan Maiorescu din 1857.

> Dar este de neînțeles cum 5000 de Istroromâni, un simplu obiect de curiozitate linguistică şi etnografică, s-au bucurat de atâta atenție şi cercetare în timp ce 3-400.000 Români, pe cari Bănățenii şi Oltenii aveau prilej să-i vadă zilnic cu ochii liberi, pe malul din față al Dunării, n-au îmbiat, în afară de trecerea întâmplătoare a

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

> lui Căliman, nici un călător sau cercetător român, în curs de o jumătate de secol, de când ei apăreau stăruitor în cărți de ştiință europeană şi de când problema lor se punea atât de părtinitor în istoriografia sârbească. Şi, încă o enigmă: Theodor Burada, neobositul călător spre cele mai depărtate şi mai neaccesibile ținuturi de risipire ale Românilor, nu i-a cercetat nici el (Constantinescu 1941: 33).

Explicația pe care o dăm stă în faptul că românii timoceni, fiind asemănători cu oltenii şi bănățenii, nu se vedea nevoia studierii lor, cercetările făcându-se în principal către grupurile de populație mai îndepărtate care prezentau un anumit exotism.

Este adevărat că, de la intrarea sârbilor în spațiul dintre Vidin şi Morava (1833) şi până la 1890, românii din Serbia au avut dascăli şi preoți care au folosit în şcoli şi biserici limba română. La fel, în Bulgaria, până la 1900, românii au avut deplină libertate în folosirea limbii materne în biserică şi şcoală. Un călugăr greco-catolic, Samoil Dragsin, stabilit între românii din Vidin pe la 1865, a reuşit să atragă la biserica greco-catolică 15000 de români timoceni, având ca proiect refacerea unei Daco-Românii. Felix Kanitz, aflat la Vidin pentru cercetări arheologice, scria intrigat despre acest personaj, călugărul greco-catolic trimis cu misiune de către Mitropolia Blajului printre românii timoceni:

> Precum se ştie, politica statului maghiar în Banat şi Transilvania de multă vreme pune bețe în roată propagandei care tinde către unirea tuturor Românilor într-un mare stat Daco-Român. Acest popă Draxin se străduește însă din anul 1869 să atragă Valahii din jurul Vidinului, care locuesc între Dunăre şi Timoc, în făgaşul mişcării naționaliste pentru crearea unei Românii Mari". (Kanitz 1875, apud Constante, Golopenția 1943: 30).

Înțelesul misiunii lui Dragsin, o prezintă E. Bucuța care, a tipărit în anexă la lucrarea lui din 1923 şi scrisorile lui Dragsin către Mitropolia Blajului:

> Ceea ce era prilej de ocară pentru marele călător, n-are poate de ce să fie unul şi pentru noi. Dragsin, preotul bănățean, făcut numai din voia sa misionar drumeț, sparge cadrul prea strâmt în care încearcă să-l închidă cu încuietori de ironie şi de milă Kanitz. Prea se simte că, în ce ne privește, acesta se născuse la Budapesta. Astăzi truda lui pe acele locuri şi în viață are pentru noi alt înțeles. Un slab chenar de lumină se arcuește peste această față, plecată dintr-un sat din Torontal ca să sufere şi să biruie pe căile Domnului. În istoria Românilor vidineni, atât de săracă, epizodul Dragsin e unul din cele mari şi uşor putea fi o răspântie, iar în a noastră, a tuturor, destul de lipsită de misionari, o pagină aprigă şi rară (Bucuța 1923: 36).

Gustav Weigand la 1900 prezenta situația socială a românilor din Bulgaria astfel:

> Cu prilejul vizitării mai multor case românești, în diferite sate, am putut să-mi dau seama că locuitorii se simțeau foarte bine în noua lor patrie, pe care o schimbaseră cu cea veche, abia acum 100 de ani [se referă la faptul că a existat un aflux de populație de peste Dunăre, din Țara Românească, mai ales după aplicarea Regulamentului organic] […] Fiecare țăran este proprietar şi se bucură de aceleaşi drepturi ca şi bulgarii. În şcoli se predă limba românească; elevii însă învață cu plăcere şi bulgărește, fiindcă au nevoie de această limbă. În părțile mărginaşe ale regiunii linguistice românești, cu sate în care se vorbesc mai multe limbi, limba românească se pierde, nu însă şi în satele mari pur românești din regiunea compact românească (Weigand 1900b, apud Constante, Golopenția 1942: 37).

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

Iar într-o altă lucrare, G. Weigand arăta că, față de Sebia care a intervenit brutal îngrădind drepturile românilor dintre Timoc şi Morava,

> În Bulgaria realitățile sunt altele. Acolo din partea guvernului bulgar nu se face nimic pentru bulgarizarea Românilor. În biserică se slujeşte în limba românească, preoții sunt Români, e drept că la şcoală se învață şi bulgăreşte, dar limba de predare este tot cea românească. Bine înțeles că administrația e bulgărească şi cunoaşterea limbei bulgare s-a răspândit mult, fără constrângere. Românii se simt acolo destul de bine. Ei au pământ admirabil şi mai ales sunt proprietari – şi nu sunt nevoiți, ca frații lor din nordul Dunării, să lucreze în dijmă în folosul marilor proprietari. În nici un caz nu simt nevoia de a se întoarce în patria lor din Valahia Mare. O comparație a dialectelor ne arată destul de precis de unde au venit, trebue însă să se arunce o privire asupra părței a doua din atlasul meu linguistic; aici se vede dintr-o dată coincidența Banatului cu Craina până la Luchie – ca punctul cel mai sudic – şi Vratna – ca cel mai estic. Regiunile mărginaşe dela Est şi Sud au fost colonizate cu locuitori din Gorj şi Mehedinți, inclusiv localitățile vestice din Bulgaria, care în parte au fost populate cu Sârbi, în schimb în localitățile estice locuitorii lor au venit din Dolj. Astfel putem afirma cu toată certitudinea despre satul Florentin că locuitorii au trecut aici venind din regiunea Hunia, Moțăței, altfel n-ar exista asemănarea dintre (sker = fer, care altfel ar fi inexplicabilă) (Weigand 1900a, apud Constante, Golopenția 1942: 89–90).

Situația minorității române s-a schimbat după intervenția României împotriva Bulgariei în al doilea război balcanic, din 1913. Datorită faptului că primul război balcanic a anulat prevederile Tratatului de la Berlin, principiul invocat de România a fost de a se rediscuta şi frontiera bulgaro-română. În urma tratativelor, guvernul bulgar era de acord cu mici cedări teritoriale, parafate chiar în Protocolul de la Sankt Petersburg din 26 aprilie/ 9 mai 1913. În urma agresiunii ordonate de regele Ferdinand al Bulgariei împotriva foştilor aliați sârbi şi greci la 16/29 iunie 1913, România a intervenit în conflict împotriva Bulgariei. Chiar dacă Bulgaria a fost ulterior de acord cu încheierea unei păci separate româno-bulgare şi cedarea teritoriului dobrogean pe linia Turtucaia-Balcic, lucrurile s-au agravat în scurt timp şi Bulgaria a fost forțată să capituleze pe toate fronturile (Ungureanu 2009: 50–52).

Obținerea de către România a teritoriului Dobrogei de Sud pe linia Türkšmil-Ekrene, în urma Tratatului de la Bucureşti avea să inflameze relațiile româno-bulgare din perioada ulterioară, aceasta răsfrângându-se şi asupra populației româneşti din Bulgaria. De asemenea, conflictul din Primul Război Mondial, când Bulgaria a fost aliata Antantei împotriva României, ocupând pentru o vreme întreaga Dobroge, revenită la România în urma Tratatului de la Neuilly-sur-Seine din 27 noiembrie/ 10 decembrie 1919, a făcut ca relațiile interbelice să rămână tensionate.

> Românii aceştia transdanubieni rămăseseră multă vreme închişi în cele două țări, în care, după 1833 şi 1878, s-au trezit cetățeni cu alt nume. Simțeau că sunt deosebiți de concetățenii lor prin regimul aparte pe care au început să-l aibă. Drepturile vechi se pierdeau, în ce-i privea, cu fiecare zi. A fost întâiu şcoala şi limba lor, mai târziu biserica şi la sfârşit tot ce le dădea şi le păstra o înfățişare proprie. S-a mers atât de departe încât li se sfâşiau, când ieşeau pe uliți, hainele albe, pentru că le purtau de când se pomeniseră între oameni îmbrăcați în haine închise la culoare sau chiar negre. Nu li se îngăduia o asemenea deosebire de ceilalți. Nu mai puteau să

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

> vorbească în limba părintească decât pe furiş. Între cei mai mândri dintre ei s-a născut atunci o dorinţă de împotrivire. De pe urma acestei împotriviri au început să se ivească la şcolile de dincoace de Dunăre, între noi, tot mai mulţi şcolari veniţi din mijlocul lor. Dacă nu puteau să-şi vadă de suflet acasă, făceau ce puteau şi-şi trimiteau copiii între fraţii liberi, ca să apere cel puţin în ei acest suflet (Bucuţa 1942: XVII, XVIII).

Datele statistice sunt relevante asupra modului în care românii ies oficial din istoria Bulgariei.

4. Apariţia şi dispariţia românilor din statistica bulgară. Estimări etnice

În secolul al XIX-lea, cercetătorii străini au semnalat prezenţa masivă a românilor în Bulgaria. În anul 1822, E. Klein estima un număr de 200000 de români. Date oficiale, inconsecvente şi discutabile, avem de la 1881 (49070 români) şi 1887 (75235 români). La o distanţă de 6 ani, diferenţa este uriaşă, ceea ce ne dă arată nerelevanţa anchetelor oficiale.

La fel de inconsecvente şi tendenţioase sunt şi recensămintele din prima jumătate a secolului al XX-lea, aşa cum arată în studiul său Florea Florescu (1942), care a avut ca sursă recensămintele oficiale bulgare.

Astfel, în anul 1905 apar 87847 români, ceea ce aduce un spor de 4675 persoane în 18 ani, dar cifra este diminuată, aflându-se în Bulgaria, la 1900, peste 100000 de români. În anul 1910 apar 96502 (după limbă maternă), 81272 (după origine etnică). Recensământul din 1910 arată deficienţa celui din 1905, apărând un plus de 6655 persoane. Românii din Bulgaria aveau, la începutul secolului trecut, o reprezentare clară a românităţii lor. În judeţul Vidin au fost recenzaţi 48531 români.

În anul 1920 apar 75065 (după limba maternă) şi 66944 (după origine etnică). Cifrele arată o scădere chiar faţă de recensământul din 1905. Faţă de cel anterior, din 1910, scăderea este de peste 20%, un procent mare chiar dacă 9 sate, cu o populaţie de 5530 locuitori, au fost cedate Serbiei. În judeţul Vidin au fost recenzaţi 38752 români.

> Recensământul din 1920, care dă un număr cu mult inferior numărului de Români din 1910, este o piesă care dovedeşte o metodă de lucru, dar şi un sistem oficial, demascat prin neconsecvenţă de la recensământ la recensământ (Florescu 1942: 129).

În anul 1926 apar 83746 (după limbă maternă) şi 79248 (după origine etnică). Datele recensământului se apropie de cele din 1910. În regiunea Vidin au fost recenzaţi 42414 români.

În anul 1934 apar 16405 români (după origine etnică). Datele recensământului încearcă să arate că românii au dispărut din Bulgaria. În judeţul Vidin au fost recenzaţi 2771 români.

> Acesta înseamnă, referindu-ne la recensământul din 1926, că Românii din Bulgaria în numai 8 ani de zile, au dispărut aproape cu desăvârşire, de la [cu] 67341 cât fuseseră socotiţi atunci. Ori au fost asimilaţi ori au decedat. Faţă de recensământul din 1910, au dispărut şi mai mulţi: 80097 suflete! (să se noteze că nu am socotit nicio creştere). Şi cine au dispărut? Tocmai Românii din regiunile compacte, ca acea a

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

> Vidinului (Timocului) de pildă şi nu Românii răzleţiţi prin plăşi unde predomină elementul bulgăresc (Florescu 1942: 138).

Pentru anul 1940 se estima cifra de 250000–280000 români în Bulgaria, iar în judeţul Vidin 74569 români. Numărul românilor din Bulgaria ar fi trebuit să fie însă de 500000, iar dacă se lua în calcul bulgarizarea unei bune părţi dintre ei, numărul lor n-ar fi trebuit să scadă sub 300000.

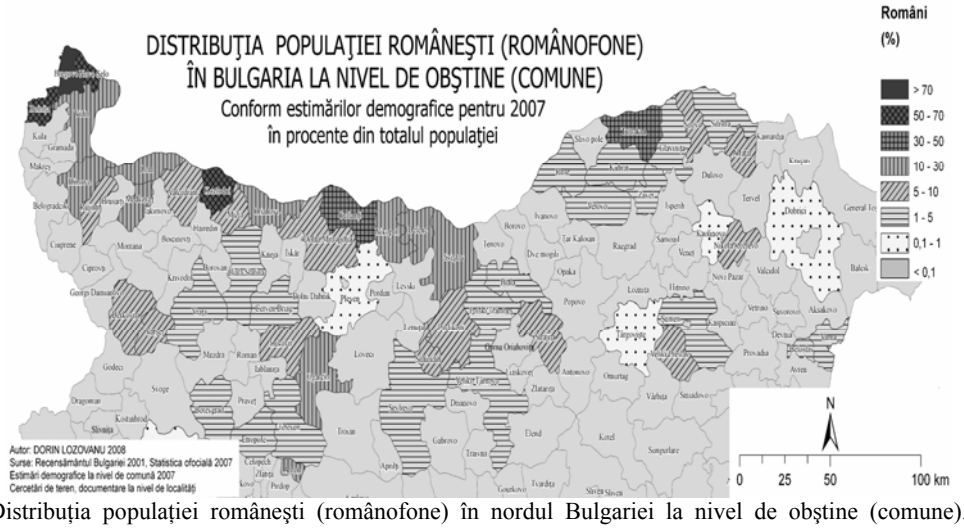
> Referindu-ne la ceea ce afirmă E. Klein în 1822, astăzi populaţia românească din Bulgaria ar trebui să fie de circa 500000 suflete. Admiţând însă că multă populaţie românească s-a bulgarizat, după cum a afirmat şi Jireček (1891: 123), dar ţinând seama şi de faptul că şi astăzi avem încă localităţi româneşti ce ne sunt necunoscute la poalele Balcanilor sau chiar în Balcani, numărul Românilor – dacă el a fost evaluat exact de E. Klein în 1822 – nu poate fi în niciun caz mult sub 300000. Deşi numărul Românilor din Bulgaria este aşa de mare, ei nu se bucură de niciun drept de minoritari. Şcoli nu au, iar bisericile, în care tradiţia lăsase ca limba de propăvăduire să fie cea românească, au fost închise sub ochii noştri, între 1931–1934. Persecuţiile se ţin lanţ sub diverse forme: amenzi pentru vorbirea limbii româneşti, oprirea manifestaţiilor populare, interzicerea portului şi deportări în lagăre sau oraşe din Macedonia (Florescu 1942: 142).

În anul 2001 apar în recensământ 10554 vlahi şi 1088 români. Realitatea este cu totul alta. Există în zona Timocului şi de-a lungul Dunării multe localităţi cu populaţie de origine etnică română. Numărul de 10556 vlahi, recenzaţi în afara zonei Timocului este surprinzător de mare (de exemplu, presupunem că în regiunea Varna o parte a rudarilor românofoni au fost recenzaţi ca vlahi). În judeţul Vidin, au fost recenzaţi 155 vlahi şi 16 români. Conform lui D. Lozovanu, în obştina Vidin, în anul 2007, sunt aproximativ 37700 de români.

Insulele de românitate din nordul Bulgariei, prezente în hărţile etnice din secolul al XIX-lea sunt astăzi mai restrânse. România a cedat Bulgariei, în urma aplicării Tratatului de la Craiova din 15 septembrie 1940, cele două judeţe ale Dobrogei de Sud, cunoscute sub numele de Cadrilater, făcând schimb de populaţie pentru a rezolva pentru totdeauna problemele etnice ale Dobrogei, în privinţa populaţiei bulgaro-române. 110000 de români din Cadrilater au fost transferaţi în Dobrogea de Nord, în locul lor plecând 63000 de cetăţeni români de origine bulgară. Astfel, astăzi, în Tulcea şi Constanţa nu mai există bulgari, iar în Durostor şi Caliacra nu mai găsim români.

În zona Timocului există astăzi 31 sate şi oraşul Bregovo, locuite compact, în proporţie de peste 70 %, de populaţie de origine românească. De asemenea, de la Lom la Şiştov, există aproximativ 50 de sate, locuite în proporţie de peste 10 % cu populaţie românească. Şi în Turtucaia (Tutrakan), se mai află o comunitate românească importantă.

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

Distribuţia populaţiei româneşti (românofone) în nordul Bulgariei la nivel de obştine (comune). Conform estimărilor demografice pentru anul 2007, în procente din totalul populaţiei. Autor Dorin Lozovanu, 2008

Din diferite motive, mai ales istorice, avându-se în vedere presiunea exercitată de autorităţile bulgare după 1930, dar şi faptului că românii nu au avut acces la învăţământ şi religie în limba maternă, românii ezită să-şi declare apartenenţa naţională românească. Nu se pot face generalizări, există procese identitare complexe, dar uneori cercetătorul sesizează „teama" interlocutorului atunci când este abordată problema identitară. Apreciem că românii, mai ales în centrele urbane, se află într-un proces avansat de asimilare şi aculturaţie.

5. Situaţia identitară a românilor din Bulgaria

Situaţia identitară a românilor timoceni, atât din Serbia, cât şi din Buldaria, ca şi a românilor dunăreni din Bulgaria, este extrem de precară. Neavând şcoli în limba maternă, liturghia desfăşurându-se în slavonă, ei nu au învăţat să scrie şi să citească în limba română. Prin sistemul educativ, vreme îndelungată, s-a inoculat ideea că ei aparţin naţiunii sârbeşti, respectiv bulgăreşti, că vlahii sunt parte componentă a sârbismului, respectiv bulgarismului. Etnonimul *rumân*, sub care ei se autodefineau şi, parte dintre ei, se autoidentifică şi astăzi, a fost înlocuit cu exonimul *vlah*, nume sub care au fost cunoscuţi de către sârbi, respectiv bulgari. În Bulgaria românii, în mare parte oameni care provin din mediul rural, au început să se ruşineze de faptul că vorbesc limba română, că sunt rumâni/ vlahi, numele «vlah» având conotaţia de om înapoiat, de la ţară.

Etnologul Annemarie Sorescu Marinković are dreptate când afirmă că identitatea românească s-a transformat, treptat, în primă fază prin inoculare ideologică, apoi prin accept tacit, într-o identitate vlahă.

> Autorii sârbi şi autorităţile sârbeşti folosesc, pentru a se referi la comunitatea românilor timoceni, termenul *vlahi.* Ceea ce nu ar trebui să fie mai mult decât o chestiune de echivalenţă lingvistică a devenit însă, între timp, un adevărat izvor de confuzii care, în cazuri extreme, a dus chiar la negarea componentei daco-romane a

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

> acestora. În ultimele decenii, s-a iscat o adevărată polemică pe marginea termenului *vlah*, lansându-se o serie de teorii legate de identitatea etnică a populației care, în mod oficial, este considerată, atât în Serbia, cât şi în Bulgaria, ca fiind alcătuită din vlahi, care vorbesc o limbă distinctă, limba vlahă. Astfel, s-a emis teoria că etnonimul «vlah» şi glotonimul «vlahă» ar fi diferite de etnonimul «român», respectiv glotonimul «român». […] De regulă, locuitorii din Valea Timocului folosesc termenul *român/ rumân* pentru a se autodenumi, în timp ce populația slavă în mijlocul căreia trăiesc utilizează etnonimul *vlah.* Ba mai mult, atunci când vorbesc româneşte, românii timoceni spun că sunt *rumâni*, iar când vorbesc sârbeşte/ bulgăreşte afirmă că sunt *vlahi* (sr./bg. „Vlasi"). Locuitorii acestui areal au, de asemenea, conştiința dublei apartenențe şi la alt nivel: din punct de vedere teritorial şi administrativ, ei fac parte din Serbia, respectiv Bulgaria, în timp ce, din punct de vedere spiritual şi etnic sunt diferiți de sârbi/ bulgari. Antropologul francez Dejan Dimitrijević-Rufu vorbeşte de identitatea dual㠹 contextuală a românilor timoceni: identitatea românească este exprimată în cadrul comunității locale româneşti/ vlahe, iar în afara acestei comunități ei îşi declară o identitate sârbească (Sorescu Marinković 2006: 73–74).

Mergând pe o analiză calitativă, încercând să surprinzi modelul de gândire al interlocutorilor, modul în care ei se autodefinesc şi cum îşi construiesc argumentele în afirmarea identității, surprinzi o diversitate de opinii, la subiecții intervievați în nordul Bulgariei. În zona timoceană, pădurenii, cu toate că sunt mai depărtați de granița României, îşi afirmă, în mare parte, identitatea românească în discuție cu interlocutor român, mai ales pentru persoane trecute de 40 de ani. În zona satelor de văleni, mai apropiate de zona de Dunăre, dar şi de oraşele Bregovo şi Vidin, se afirmă şi o identitate vlahă, cu toate că, de cele mai multe ori se pune semnul egalității între vlah şi român. Când spun că sunt vlahi, oamenii se referă în special la faptul că nu vorbesc limba literară românească, ci o limbă plină de arhaisme şi regionalisme. De asemenea, mulți afirmă că sunt bulgari deoarece trăiesc în Bulgaria, nefăcând deosebirea între originea etnică şi cetățenie. Exemplu:

> În toată Bulgaria, noi, când plecăm, bulgarii, care sântem pe lângă Vidin aicea, ne zâc tot vlahi. [Bulgarii vă zic vlahi. Dacă vă întreabă un român ce sunteți, ce spuneți, român sau vlah?] Este o chestie pe care eu nu o înțeleg, nu ştiu ce să spun. Nu m-a întrebat pe mine la fel cineva: eşti vlah sau român? Eu cred că vlahii nu sunt veniți de la turci, sânt veniți din România, de la muma care e România. Am vorbit limba veche, cum ne spune pe la Craiova când ajungem. De la bunici, de la bunica, de la părinți. În casă nu vorbea *nima*, bunica nu vorbea un cuvânt bulgăresc, vorbea numai româneşte, limba vlahă a noastră veche[1].

În schimb, românii dunăreni, întâlniți mai ales în satele amplasate de-a lungul Dunării, la vechile vaduri de trecere, mulți având strămoşi veniți de o generație sau două din România, fapt pentru care erau numiți țăreni, nu îşi asumă o identitate vlahă. Spun că sunt bulgari, motivând faptul că trăiesc în Bulgaria, că au buletin bulgăresc, dar în acelaşi timp că sunt români, că au rude în România, de unde au venit părinții sau bunicii lor. Mulți bărbați în trecut au traversat Dunărea pe gheață şi şi-au ales fete din satele corespondente din România. Afirmă că satele sunt româneşti, în opoziție cu satele bulgăreşti din zonă, se identifică ca români, în raport cu turcii sau bulgarii cu care conlocuiesc.

[1] Mitco Petrov din Calenic, n. 1955 în Calenic; informație de teren, Calenic, Bulgaria, iunie 2009.

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

Exemple din interviurile de teren din localitatea Kozlodui:

> Noi toţi vorbim rumâneşte. Şi maica şi tatco şi tot, tot. Eu sunt Cazacovi, Cazaşca familia, Cazacovi. *Samo* [doar] bulgari sunt, nu sunt români. Aşa *isti schi rumâniţ*. [Vorbeşte româneşte dar zice că este bulgar!] Da, da. Hârleţu tot este aşa. *Samo* noi cu Hârleţu şi cu Ţâbul vorbim rumâneşte. Noi ne scriem bălgari dar vorbim rumâneşte. Până nu vorbeşti o ţâră rumâneşte parcă nu te-ai săturat de vorbă[2].
>
> No, pe română, aicea unde este, sunt Diricov. Io, ce-o să-ţi spui, tata-l meu cum este. Se spune Ilie Vişinescu. El e rodit în România, născut în Rumânia *cest naturală ne românit.* Tas-o, mă-sa, toţi sunt rumâni, fraţi are, surori are[3].

O altă informaţie din Baikal:

> Cum merge neamul nostru? Bunicul Ion Ciocan e din Baikal, aicea, se duce în Orlea şi ia pe baba Todora, româncă. Şi face familie, naşte pe Mihai şi Mihai vine aicea şi găseaşte pe Stana, o duce acolo în Orlea, face şase copii acolo, doi gemeni, mama şi sora ei, vine aicea, se mărită. Păi neamul, aşa e neamul aicea, Orlea şi Baikal[4].

6. Istoric al cercetărilor la românii din Bulgaria

O serie de cercetători străini din a doua parte a secolului al XIX-lea au străbătut Peninsula Balcanică pentru a studia populaţiile din Imperiul otoman şi din noile state apărute. Evident, aceste cercetări erau făcute în vederea trasării unor noi frontiere în urma prăbuşirii imperiului otoman, dar şi în scop comercial. Românii din nordul Bulgariei sunt prezenţi în hărţile etnice realizate de G. Lejean (1861), G.M. Mackensie şi A.P. Irby (1867), H. Kiepert (1867), Karl Sax (1877), E.G. Ravenstein (1870), E. Stanford (1877), A. Synvet (1877) ş.a. De asemenea, sunt pomeniţi în lucrările lui G. Lejean, *Ethnographie de la Turquie d'Europe*, in „Petermann's Geographischen Mitteilungen", Gotha, Justus Perthes, 1861; Felix Kanitz, *Donau Bulgarien und der Balkan,* Leipzig, 1875; C. Jireček, *Das Fürstentum Bulgarien*, Wien, 1891; Gustav Weigand, *Rumänen und Arumunen in Bulgarien*, Leipzig, 1900 şi *Die Rumänischen Dialekte der kleinen Walachei, Serbien und Bulgarien,* Leipzig, 1900 ş.a.

C. Constante, cu pseudonimul „De la Timoc", publica o monografie statistică despre *Românii din Serbia* în anul 1907, iar în anul 1910 G. Vâlsan şi G. Giuglea realizau cercetări de teren în zona timoceană, atât din Serbia, cât şi în Bulgaria. De asemenea, Leon Boga a cules material etnografic din Serbia, cam în aceeaşi perioadă. Vâlsan publica la 1913 un studiu intitulat *Românii din Bulgaria şi Serbia.* În anul 1923 Emanoil Bucuţa a publicat *Românii dintre Vidin şi Timoc,* o lucrare reprezentativă pentru spaţiul timocean bulgăresc, care are ca anexă scrisorile călugărului greco-catolic Samoil Draxin, precum şi culegeri de literatură populară.

Timp de 10 ani, în perioada 1934–1944, a apărut la Bucureşti revista „Timocul", în paginile căreia sunt cuprinse articole şi studii de istorie, cultură, etnografie, folclor ş.a. În 1943 apărea culegerea de poezii populare a lui Cristea

[2] Ivanca Coleva, 74 de ani, [născută în] 1936; informaţie de teren, Hârleţ, Bulgaria, iulie 2009.

[3] Margarita Vişinescu, n. 1931 în Kozlodui, tatăl născut în România; informaţie de teren, Kozlodui, Bulgaria, iulie 2009.

[4] Marinov Rumen Morov, n. 1955 în Baikal, informaţie de teren, Baikal, Bulgaria, iulie 2009.

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

Sandu Timoc, intitulată *Poezii populare de la românii din Valea Timocului*. În *Atlasul Lingvistic Român*, partea I (1938), partea II (1940), au fost incluse trei localități din valea Timocului, din Bulgaria: satele Sveti Petăr (azi Drujba), Halova şi Bregova. În anii 1942–1943 au apărut sub egida Societății Române de Statistică trei volume de studii şi izvoare istorice intitulate *Românii din Timoc*, sub coordonarea lui C. Constante şi A. Golopenția, cu prefață de Sabin Manuilă şi introducere de E. Bucuța.

În 1967 Cristea Sandu Timoc a publicat culegerea folclorică *Cântece bătrâneşti şi doine*. Gh. Bolocan a înregistrat texte în anul 1955, iar Virgil Nestorescu a realizat anchete dialectale în 28 de sate din regiunea Timocului, în cadrul colaborării inter-academice dintre Academia Republicii Populare Bulgaria şi Academia Republicii Socialiste România, desfăşurată între anii 1969–1976.

După 1990 au apărut alte lucrări de referință privind etnologia românilor timoceni: Virgil Nestorescu, *Românii timoceni din Bulgaria,* Bucureşti, 1996, Editura Fundației Culturale Române; Nicolae Panea, Cornel Bălosu, Gheorghe Obrocea, *Folclorul românilor din Timocul bulgăresc*, Editura Omniscop, Craiova, 1996; Monica Budiş, *Comunitatea românească de pe Valea Timocului bulgăresc,* Editura Militară, Bucureşti, 2001. Despre românii dunăreni s-a scris însă mai puțin, remarcabilă fiind lucrarea lingvistică scrisă de Victorela Neagoe şi Iulia Mărgărit, *Graiurile dacoromâne din nordul Bulgariei. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2006.

Bibliografie

Bucuța 1923: Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin şi Timoc*, Bucureşti, Tip. Cartea Românească S.A.

Bucuța 1942: Emanoil Bucuța, *Introducere* la *Românii din Timoc*, vol. I, p. XVII–XXI, culegere îngrijită de C. Constante şi A. Golopenția, Bucureşti, Societatea Română de Statistică, Tipografia „Bucovina" I.E. Torouțiu.

Budiş 2001: Monica Budiş, *Comunitatea românească de pe Valea Timocului bulgăresc,* Bucureşti, Editura Militară.

Constante, Golopenția 1942: C. Constante, A. Golopenția (coord.), *Românii din Timoc*, vol. I, Societatea Română de Statistică, Bucureşti, Tipografia „Bucovina" I.E. Torouțiu.

Constante, Golopenția 1943: C. Constante, A. Golopenția (coord.), *Românii din Timoc*, vol. II, Societatea Română de Statistică, Bucureşti, Tipografia „Bucovina" I.E. Torouțiu.

Constantinescu 1941: N.A. Constantinescu, *Chestiunea timoceană*, Bucureşti.

Constantinescu 1943: N.A. Constantinescu, *Vechimea românilor timoceni*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice.

Florescu 1942: Florea Florescu, *Românii din Bulgaria,* Bucureşti, 1943, extras din „Buletinul Societății Regale de Geografie", Anul LXI, 1942, p. 125–143.

Jireček 1891: C. Jireček, *Das Fürstentum Bulgarien*, Wien.

Kanitz 1875: Felix Kanitz, *Bulgaria dunăreană şi Balcanii*, în Constante, Golopenția (1943: 11–32), extras tradus din limba germană, *Donau Bulgarien und der Balkan – historisch, geographisch, ethnographische rasestudien, am den jahren 1860-1870*, Leipzig, 3 vol.

Lozovanu 2008: Dorin Lozovanu, *Populația românească din Peninsula Balcanică, Studiu uman şi geografic*, Iaşi (rezumat teză de doctorat).

Neagoe, Mărgărit 2001: Victorela Neagoe, Iulia Mărgărit, *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei*, Editura Academiei Române, Bucureşti.

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)

Nestorescu 1996: Virgil Nestorescu, *Românii timoceni din Bulgaria*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti.
Noe 1939: C. Noe, *Lămuriri în legătură cu un „răspuns”*, în „Sociologie Românească”, nr. 1–3, an. IV, p. 106–111.
Panea, Bălosu, Obrocea 1996: Nicolae Panea, Cornel Bălosu, Gheorghe Obrocea, *Folclorul românilor din Timocul bulgăresc*, Editura Omniscop, Craiova.
Sorescu Marinković 2006: Annemarie Sorescu Marinković, *Cultura populară a românilor din Timoc – încercare de periodizare a cercetărilor etnologice,* în „Philologica Jassyensia”, an II, nr. 1, p. 73–92.
Țîrcomnicu 2010: Emil Țîrcomnicu, *Atlasul etnografic român. O notă de cercetare,* în „Sociologie Românească”, nr. 2, p. 108–117.
Ungureanu 2009: George Ungureanu, *Problema Cadrilaterului în contextul relațiilor româno-bulgare (1919–1940)*, Brăila, Muzeul Brăilei, Editura Istros.
Vâlcu 1998: Ştefan Vâlcu, *Românii uitați. O introducere în chestiunea timoceană*, în „Sud-estul european şi contextul european”, Buletin, Institutul de Studii Sud-Est Europene, Bucureşti, p. 99–109.
Vâlsan 1913: George Vâlsan, *Românii din Bulgaria şi Serbia*, în „România şi popoarele balcanice”, Bucureşti, reeditată în Constante, Golopenția (1943: 49–66).
Weigand 1900a: Gustav Weigand, *Dialectele româneşti ale Valahiei Mici, ale Serbiei şi ale Bulgariei*, în Constante, Golopenția (1942: 77–94), extras tradus din limba germană, *Die Rumänischen Dialekte der kleinen Walachei, Serbien und Bulgarien*, Leipzig.
Weigand 1900b: Gustav Weigand, *Românii şi Aromânii în Bulgaria*, în Constante, Golopenția (1943: 33–50), extras tradus din limba germană, *Rumänen und Arumunen in Bulgarien*, Leipzig.

The Romanians from the Northern Bulgaria – Historical, Sociological and Ethnographical Grounds

The ethnographical research which starts from the field document and goes back to finding reasons and analogies to explain the phenomenon, firstly has to make use of the historical analysis. In the absence of the historical document, the attestation of a phenomenon in a certain moment, the presence in a certain space of a population, of some traditions or customs could not be explained. If you look at an ethnographical map of Balkan area, drawn based on today statistical data, to your amazement, as that of the foreign travelers and researchers from the XIX century, you would discover in your field researches, a different reality. We show you in this paper the situation of the Romanians from close neighborhood, the Northern of Bulgaria.

Institutul de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu”, Bucureşti
România

BDD-A964 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:16 UTC)